

Beatrijs Ritsema

Het Grote Etiquetteboek

Hoe het eigenlijk hoort
in de 21ste eeuw

HET JUISTE WOORD

JUFFROUW ZEGGEN

Ik ben een man van begin dertig en heb in een jolige bui tweemaal (in een bibliotheek en in een café) de dame achter de bar/balie geroepen met: 'Juffrouw!' Beide keren kreeg ik te horen dat zij hier niet van gediend was, aangezien zij dit denigrerend opvatte. Dat verbaasde mij hogelijk: het is toch hoogstens archaïsch taalgebruik te noemen? In beide gevallen ging het om leeftijdgenoten van mij. Wat had ik dan moeten zeggen? Ik vind 'mevrouw' raar en ouwelijk klinken.

U maakt gewag van een jolige bui. Dat zegt al genoeg. Veel vrouwen kunnen seksistische (want zo ervaren zij dat) grapjes en uitdrukkingen niet waarderen. De aanspreektitel 'juffrouw' verwijst naar de burgerlijke staat van een vrouw (ongehuwd) met een zweempje lagere sociale klasse erin. Deze aspecten worden niet meer relevant geacht om in iemands bejegening te benadrukken. 'Juffrouw' is daarmee een hopeloos ouderwetse term gewor-

den, niet meer correct en beledigend voor vrouwen. Alleen 75-plussers die niet beter weten wordt het juffrouw zeggen nog vergeven, zij het knarsetandend. Ik raad u dringend aan dit archaïsme uit uw vocabulaire te schrappen. U kunt het dan wel grappig vinden, de andere partij vindt dat niet. Spreek een onbekende vrouw van twintigplus aan met 'mevrouw'. Tegen tienermeisjes kunt u 'meisje' of 'jongedame' zeggen.

RECEPTIONISTE AANSPREKEN

Ik ben een man van 68 die anderen graag correct benadert en begroet zonder te slijmen. Ik kom bijvoorbeeld binnen bij een bedrijf, waar bij de receptie een jonge vrouw zit van begin twintig. Op de balie staat een bordje met haar voor- en achternaam. Nu kan ik er niet aan beginnen om haar plompverloren bij haar voornaam te noemen. Dat vind ik niet respectvol. Het liefst zou ik haar met mejuffrouw aanspreken, maar daar zul je tegenwoordig wel niet meer mee aan kunnen komen: te stijf! Onlangs een soortgelijk geval meegemaakt met een huisartsassistente. Spreek ik haar aan met mevrouw, dan loop ik de kans dat ze me aankijkt met een blik van: zie ik er zo oud uit?! Ik weet het niet meer! U vast wel.

U hebt helemaal gelijk om ervoor terug te deinzen onbekende dames met

de voornaam aan te spreken. De tijden zijn al gemeenzaam genoeg en daar hoeft u niet het

uwe aan bij te dragen. De uitweg uit uw impasse is verrassend eenvoudig: u hoeft helemaal geen aanspreekvorm te gebruiken, want in dit soort gesprekjes adresseert men elkaar niet. U komt binnen en u wilt inlichtingen of u wilt u melden. U zegt dan: 'Goedemorgen, kunt u mij vertellen waar de afdeling Debiteuren/crediteuren zit?' Of u zegt: 'Goedemiddag, mijn naam is zus en zo, ik heb een afspraak met die en die.' De naam van de baliedame komt niet aan de orde in zo'n mini-uitwisseling.

Als er zich een situatie voordoet waarin u om de een of andere reden de aandacht van een baliedame moet trekken (dat zal nauwelijks gebeuren, want doorgaans heeft een klant eerst

oogcontact voordat er iets gezegd wordt en hij kan dan meteen ter zake komen), maar alla, stel dat u per se haar aandacht wilt trekken, bijvoorbeeld omdat zij omgedraaid op haar stoel met een collega'tje zit te kletsen, dan zegt u altijd: 'Mevrouw'. De aanspreekvorm juffrouw of mejuffrouw is een jaar of dertig geleden afgeschaft. Het onderscheid dat deze term maakte tussen getrouwde en ongetrouwde vrouwen en tussen jonge en oude vrouwen wordt tegenwoordig zowel seksistisch als irrelevant geacht. Jonge meisjes buiten een werkcontext kunt u zo nodig aanspreken met meisje, als in: 'Meisje, weet je misschien waar ik de Pioenweg kan vinden?'

NAAMPLAATJES

U zult ze ongetwijfeld ook regelmatig zien, de naamplaatjes (badges) met voornaam van caissières in supermarkten. Tegenwoordig ook bij de apotheek. Je bent aan de beurt om af te rekenen en je wordt plichtmatig maar niet onvriendelijk gegroet. Bij de begroeting kijk ik wel eens naar het naamplaatje van betrokkene en noem dan de daarop vermelde naam. Hetgeen soms wat ongemakkelijk geschuifel of een charmante blos oplevert. Overigens doe ik dit alleen als ik samen met mijn vrouw ben. Wanneer ik in m'n eentje winkel, heb ik een beetje het gevoel dat ik me een 'ongewenste intimiteit' veroorloof, als ik als al wat oudere man (68) de doorgaans jonge dames bij hun voornaam aanspreek. Wat is eigenlijk de bedoeling van die naamplaatjes? Is het zo raar om mensen die een badge-met-voornaam dragen ook met die naam aan te spreken?

De bedoeling van dit soort naamplaatjes is om de schijn te wekken van gepersonaliseerd contact tussen klant en winkel- of baliepersoneel. In de hogere managementkonde heeft het idee postgevat dat, wanneer het personeel met naam en toenaam aanspreekbaar is, de klant zich meer op z'n gemak zal voelen en daardoor mogelijk meer gaat kopen. Het voeren van naamplaatjes is cosmetica, net zoiets als lippenstift en oogschaduw. Cosmetica maakt de wereld aangener en mooier, maar moet niet worden verward met wat eronder zit. Als een vrouw zich verleidelijk verft, betekent dat niet

dat iedereen aan haar mag zitten. Als winkelpersoneel een naamplaatje met voornaam draagt (hiertoe verplicht door het management), dan betekent dat niet dat de transacties met klanten voortaan in het teken staan van gezelligheid en vertrouwelijkheid. De gewone beleefdheidsregels zijn nog steeds van kracht: mensen die elkaar niet kennen en een kortstondig zakelijk contact met elkaar aangaan, spreken elkaar niet bij de voornaam aan. Wie deze regel overtreedt, gedraagt zich inderdaad, ongeacht de leeftijd van betrokkenen, ongewenst intiem.

MET INSTANTIES BELLEN

Als ik naar een instantie of winkel bel, krijg ik vaak iets te horen in de trant van: Met opticien De Vries, goedemorgen, met Kim. Hoe moet ik daarop reageren? Met: Dag Kim, je spreekt met... of met: Dag mevrouw Kim? Of toch maar gewoon met: Dag mevrouw, goedemorgen, enzovoort?

Mensen noemen aan de telefoon steeds vaker alleen hun voornaam. Zoals in het polder-Nederlands de loshangende onderkaak tot informele ai-klanken leidt, zo verdwijnt de achternaam uit de telefonische zelfpresentatie. Kennelijk wil men geen afstandelijke indruk maken. Voor privételefoongesprekken maakt dat niet uit. In de meeste buitenlandse nemen privépersonen de telefoon op met: 'Hallo', omdat men ervan uitgaat dat de beller zich eerst maar eens bekend moet maken. Vergeleken

daarmee klinkt een voornaam gemeenzaam, maar ook uitnodigend. Bij zakelijke telefoongesprekken is het een beetje belachelijk om de telefoon voornaamsgewijs op te nemen. Aan de andere kant: kwaad kan het ook niet, zolang de naam van de firma of instantie maar duidelijk genoemd wordt. Als beller hoeft u helemaal niet op die voornaam te reageren. U zegt gewoon: 'Hallo, met Achternaam, ik wilde vragen of mijn bril al klaar is.'

TELEFOON OPNEMEN

Ik ben een vrouw van veertig jaar en ik noem mezelf liever niet mevrouw. Maar ik heb redenen waarom ik niet aan iedereen ogenblikkelijk de combinatie van mijn voor- en achternaam kwijt wil. De telefoon opnemen met mijn volledige naam gaat mij tegenstaan, maar alleen mijn achternaam noemen is ook zo bot. Als ik me aan onbekenden voorstel, wil ik ook liever niet meteen mijn volledige naam noemen. Maar ik kan geen beleefde oplossing bedenken. Alleen de voornaam of alleen de achternaam vind ik geen probleem, het gaat mij om de combinatie. Dat vind ik vaak te veel informatie. Hoe moet ik dit aanpakken?

Als u niet uw voor- en achternaam in een adem wilt noemen, noemt u dan een van beide. U kunt de telefoon opnemen met alleen uw voornaam – dat doen heel veel mensen. Of alleen met uw achternaam, daar is ook niets op tegen. Je hoort het vrouwen steeds vaker doen en het is niet bot. Als u belt met instanties of bedrijven kunt u zelfs beter alleen uw achternaam gebruiken. Als u zich

voorstelt aan een ander moet u onder het handen schudden wel voor- en achternaam noemen, maar u kunt uw voornaam een beetje inslikken of mompelen, terwijl u uw achternaam helder en duidelijk uitspreekt. Op zo'n manier verstaan de mensen uw voornaam niet, dringt alleen uw achternaam tot hen door, en zullen ze u met u aanspreken.

WEL OF GEEN ACHTERNAAM

Vroeger is mij geleerd dat je mannen bij het begroeten met de achternaam aanspreekt ('Dag meneer de Vries') en getrouwde vrouwen niet – dan hoorde je te zeggen 'Dag mevrouw.' Waarom dat zo moest, is mij nooit verteld. De laatste tijd behouden getrouwde vrouwen steeds vaker hun eigen naam. Hoor je nog steeds 'Dag mevrouw' te zeggen of moet de achternaam van de vrouw er nu ook bij?

Vroeger werd tegen getrouwde vrouwen ter begroeting 'Dag mevrouw' gezegd (en tegen ongetrouwde 'Dag juffrouw') om de privacy van de vrouw te beschermen. Vrouwen waren kwetsbaarder dan mannen. Als een toevallige passant de naam opving, zou hij haar makkelijker kunnen traceren en belagen. De naam op zichzelf werd als iets persoonlijks gezien, en het gebruiken van die naam vond men te familiair, een soort verbale aanranding. Mevrouw sec (dus zonder achternaam erbij) drukte een gepaste afstand en respect uit.

Deze regel wordt tegenwoordig nauwelijks nog toegepast, omdat vrouwen niet meer met zo veel omzichtigheid tegemoet worden getreden. Bovendien verkeren mensen onder de 65 die elkaar kennen al gauw op jij- en jou-basis. Ze zeggen geen meneer en mevrouw tegen elkaar, maar: 'Hallo!' of iets vertrouwelijker: 'Hé, Koen, hoe gaat-ie?' of: 'Hoi, Paulien!' Mensen met een grote sociale afstand of in het zakelijke verkeer begroeten elkaar met 'meneer' en 'mevrouw', soms met de achternaam erbij, soms zonder, maar in ieder geval zonder speciale consideratie voor de vrouw.

WAT ZIE JE ER SLECHT UIT!

In deze tijd van het jaar krijg ik vaak van collega's te horen dat ik er slecht uitzie. Ik ken vele varianten, van oprecht bezorgde tot ontzettend lompe ('Jeetje, wat zie jij eruit!'). Voor mij is het vervelend dat ik er blijkbaar uitzie als een spook. Onlangs heb ik dan ook make-up gekocht om zo mijn winterbleekheid en wallen te maskeren. Niet dat ik zo van optutten houd – ik wil gewoon dat de opmerkingen ophouden. Dit heeft wel een beetje geholpen. Toch kreeg ik vanochtend weer een ongelukkige opmerking over mijn gezicht. Inmiddels weet ik niet meer hoe ik moet reageren. Wat nu?

De etiquette is echt heel eenvoudig: ofwel je zegt iets aardigs over hoe een ander eruitziet, ofwel je houdt je mond. Als iemand het waagt zich misprij-

zend over uw uiterlijk uit te laten, lach dan liefjes en zeg: 'Fijn dat je zo eerlijk tegen me bent, daar knap ik nou helemaal van op.'

CHAGRIJNIG GEZICHT

Ik ben een vrouw van veertig jaar en al heel lang krijg ik het verwijt dat ik zo chagrijnig kijk. Ik heb een wat norse uitstraling, wat met zich meebrengt dat ik als ik lach, ook meteen straal. Veel mensen hebben al tegen mij gezegd dat ik vaker en meer moet lachen. Mijn normale gezichtsuitdrukking stoot hen kennelijk af of maakt bang. Dat is het laatste wat ik wil, maar ik kan toch niet de hele dag verplicht gaan lachen? Wat ik wil is dat de mensen me nemen zoals ik ben. Maar zo werkt het dus niet. Mijn vriend zegt ook dat ik veel mooier ben als ik lach en dat ik het vaker moet doen. Ik zei al bij wijze van grap dat ik naar een plastisch chirurg zou gaan om mijn mondhoeken omhoog te halen, zodat ik altijd een glimlach op mijn gezicht heb. Tot mijn schrik vond mijn vriend dat helemaal geen gek idee. Hoe moet ik hiermee omgaan?

Sommige mensen maken een chagrijnige of sombere indruk wanneer ze neutraal kijken. Er zijn trouwens ook mensen bij wie de glimlach op hun gezicht gemetseld lijkt. Ook geen onverdeeld genoeg, want zo'n eeuwige glimlach maakt een indruk van gebrek aan ernst of van zenuwachtigheid. Dat hoeft helemaal niet te kloppen, want iemands gezicht in rust zegt weinig over zijn binnenwereld. Wel hebben mensen met een chagrijnig gezicht het moeilijker dan de lachebekjes. Oudere mensen hebben daar helemaal last van. De zwaartekracht trekt oudgeworden huid in plooiën naar beneden, waardoor zij er vaak norser uitzien dan ze zijn. De omgeving trekt voortdurend conclusies die niet waar hoeven te zijn. Als je iemand beter kent, maak je die fouten minder, omdat je hem of haar in uiteenlopende situaties en met uiteenlopende gezichtsuitdrukkingen hebt meegeemaakt.

Daarom vind ik het bedenkelijk dat uw vriend ook al meehuult in het wolvenkoor. Hij als geen ander zou u moeten accepteren zoals u bent in plaats van triviale eisen te stellen. Hij vertoont

niet bepaald ondersteunend gedrag. Zeker omdat dit probleem helemaal niet kan worden verholpen. Er zal best met het mes iets aan neerhangende mondhoeken kunnen worden gedaan, maar het gezicht wordt star en levenloos. Let maar eens op gefacelifte gezichten. Hoe conventioneel mooi ook, ze zien er altijd een beetje maskerachtig uit. Dan bent u beter af met een weerbarstig gezicht dat oplicht en straalt, als u echt lacht. U hebt ontegenzeggelijk weerstand te overwinnen bij eerste indrukken. De omgeving zal blijven denken dat u chagrijnig bent. U kunt op die momenten (feestjes, recepties, in winkels) wat meer moeite doen om bewust te glimlachen – niet aan een stuk door, maar af en toe, als een snoepje dat u de meute toewerpt om uw vriendelijke inborst te tonen. Maar voor vrienden en bekenden zou dat niet nodig hoeven te zijn. Deze mensen kennen u en weten wat ze aan u hebben. Als ze u desondanks misbruiken om hun optimaliseringszucht uit te leven, zijn het geen echte vrienden, maar critici zonder compassie.

ONGEWENST GETUTOYEERD

Ik ben een vrouw van begin veertig en word door mensen die ik niet ken (in winkels bijvoorbeeld) vaak getutoyeerd. Eigenlijk vind ik dat vervelend. Ik moet de neiging onderdrukken om kattig 'Kennen wij elkaar?' te zeggen. Zelf zeg ik altijd u tegen onbekenden. Soms doet zich de merkwaardige situatie voor dat ik u zeg tegen een twintiger die mij op zijn of haar beurt met je aanspreekt. Is het redelijk om te zeggen dat ik liever met u wil worden aangesproken of kan ik het maar beter laten passeren?

In zakelijke uitwisselingen tussen onbekenden is voutsvoeren de regel, zeker wanneer betrokkenen niet meer tot de jongeren behoren. Jongeren onderling tutoyeren altijd. Als veertigjarige zou u niet meer automatisch getutoyeerd moeten worden door winkel- en baliepersoneel. Maar de overtreding is te licht om er een punt van te maken. Een onbekende corrigeren is een paardenmiddel dat meestal meer kwaad doet dan goed, omdat de terecht-

gewezene zich altijd in een hoek gezet voelt. In uw geval moet u er rekening mee houden dat het tutoyeren per ongeluk gebeurt. Waarschijnlijk ziet u er gewoon jonger uit dan u bent. Veel andere veertigplus dames zouden maar al te graag in uw schoenen staan. Zolang het tutoyeren voortduurt, kunt u het beter als een compliment beschouwen. U kunt overigens gerust zijn: over een paar jaar is het echt voorbij en zal elke onbekende u met u aanspreken.

U ZEGGEN TEGEN OUDERS

Sinds kort zijn 'wij' tot onze grote vreugde in verwachting. Mijn vraag is niet heel dringend, maar te zijner tijd moet de knoop toch worden doorgemaakt. Mijn vrouw en ik zijn redelijk ouderwets opgevoed met veel waarden en normen. Allebei spreken wij onze ouders aan met u. Mijn vrouw wil deze traditie voortzetten en ons kind zodanig opvoeden dat het u tegen ons zegt. Zelf twijfel ik hierover, omdat ik bang ben dat dit achterhaald is. Ik vind het wel erg belangrijk dat ons kind deze beleefdheidsvorm leert voor volwassenen in het algemeen. Wat raadt u ons aan?

How u zich laat aanspreken door uw kind is in de eerste plaats een gevoelskwestie. Luister naar uw innerlijke stem en doe wat u het prettigste en het natuurlijkste vindt klinken. Afgezien daarvan zijn er nog wat andere aspecten om in de overwegingen te betrekken. In 1975 zeiden de kinderen in ongeveer een op de drie gezinnen u tegen hun ouders. Ruim dertig jaar later geldt dat voor minder dan 10 procent van de gezinnen. Het tutoyeren van ouders door kinderen is statistisch gesproken de norm geworden. Mensen vinden u te afstandelijk voor een vertrouwelijke relatie als die tussen ou-

ders en kinderen. Dat hoeft overigens zeker niet te betekenen dat kinderen vanzelfsprekend tegen alle volwassenen jij zeggen. Het is heel goed mogelijk om een kind dat zijn ouders tutoyeert te leren de beleefdheidsvorm u te gebruiken voor volwassenen in het algemeen. Maar als een kind in zijn eigen omgeving nooit iemand u hoort zeggen en als ouders zelf ook alleen maar tutoyerende relaties hebben, dan kunnen er heel wat jaren overheen gaan voordat een kind adequaat u zegt. Een kind imiteert nu eenmaal wat het om zich heen ziet en hoort.

Stel dat u succes hebt met uw instructies om

uw kind u te laten zeggen tegen alle volwassenen inclusief uzelf. Dan moet u toch nog rekening houden met de mogelijkheid dat volwassenen uit onverwachte hoek (een toffe oom, een jolige moeder van een vriendje) uw opvoeding gaan ondermijnen, doordat zij uw kind uitnodigen hun voornaam te gebruiken en hen te tutoyeren.

U zou zelfs in de eigenaardige situatie terecht kunnen komen dat uw kind diverse volwassenen in zijn omgeving (inclusief leraren op school) tutoyeert, terwijl het u zegt tegen zijn ouders. Laat uw beslissing over hoe uw kind u zal aanspreken mede afhangen van wat in uw dagelijkse omgeving gebruikelijk is.

TANTE ZEGGEN

Sinds mijn huwelijk drie jaar geleden ben ik een fijne schoonfamilie rijker. De neefjes en nichtjes (de kinderen van mijn zussen) spreken ons aan met oom en tante. Maar de kinderen van mijn man zijn familie noemen ons bij de voornaam. Hun ouders vinden dit prima onder het mom van: doe maar gewoon, iedereen is gelijk. Maar deze ouders zeggen zelf wel oom en tante tegen de broers en zussen van hun ouders. Ik heb liever dat de kinderen mij tante noemen, omdat ik vind dat het zo hoort en omdat ik zo ben opgevoed. Tijdens familiebezoekjes of verjaardagsfeestjes maak ik er weleens op een aardige manier een opmerking over tegen de kinderen. Tot nu toe zonder resultaat. Mijn man heeft er niet zo veel problemen mee en ik maak er ook geen zwaar punt van, want het zijn mijn lieve kindertjes (tussen de twee en tien jaar). Maar hoe hoort het eigenlijk? Hoe krijg ik de neefjes en nichtjes of hun ouders zover dat de kinderen voortaan tante tegen mij zeggen?

Vergeleken met dertig, veertig jaar geleden gaan kinderen informeler om met hun ooms en tantes en met de vrienden van hun ouders. Kinderen tutoyeren bekende volwassenen en spreken hen vaak met hun voornaam aan – dat kan iedereen waarnemen. Dat betekent niet dat u hieraan mee moet doen. Moderne etiquette schrijft voor dat mensen zelf beslissen hoe anderen hen aanspreken. Als u door uw nichtjes en neefjes met tante en u wilt worden aangesproken, dan hebt u daar het volste recht toe. Het is de taak van ouders om hun kinderen bij te brengen dat zij in principe de geëigende beleefdheidsvormen moeten toepassen in het contact met volwassenen: meneer, mevrouw, oom, tante en u. Maar als die volwassenen ver-

volgens zeggen: 'Noem mij maar Jan of Rosalinda', dan heeft die wens voorrang boven de algemene stelregel. Dit lijkt ingewikkeld, maar het is voor kinderen heel makkelijk te volgen.

Ik raad u aan de ouders aan te spreken. U hebt het al aan de kinderen gevraagd, maar niet dringend genoeg. Of ze zijn het alweer vergeten. Praat erover met de ouders, zodat die hun kinderen kunnen instrueren. Mogelijk vinden deze ouders het maar een raar verzoek van u. Mogelijk is het te laat om tante als aanspreekvorm er nog in te krijgen. Toch is het nuttig als kinderen leren dat het niet volkomen vanzelfsprekend is om alle volwassenen te tutoyeren en bij de voornaam te noemen.

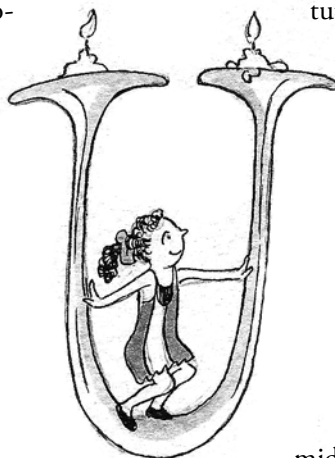
LEREN VOUSVOYEREN

Wij proberen onze dochter van bijna vier te leren dat ze tegen volwassenen u moet zeggen. Tegen ons en tegen haar grootouders zegt ze trouwens je. Maar de juffen op de peuterspeelzaal, alle burens (het merendeel in de opa- en omaleeftijd) moedigen haar aan hen te tutoyeren, tegen onze richtlijnen in. Onze hoop was gevestigd op de basisschool. Tijdens het kennismakingsgesprek met de directeur heb ik gevraagd wat de regels waren en hij vertelde mij dat de kinderen de juffen en meesters met u moeten aanspreken. Maar op de informatieavond vertelde de toekomstige juf ons dat zij dat niet nodig vindt en dat de kinderen haar met Natasja en jij mogen aanspreken. Ik word er een beetje moedeloos van. Ik wil niet dat ze zo'n kind wordt dat iedereen vanzelfsprekend tutoyeert. Hoe kunnen we haar leren dat het beleefd is om volwassenen en vreemden te vousvoyeren, als geen van de volwassenen in haar omgeving het woord u wil horen?

Daar trapt u zomaar de moderne tijd op z'n staart.

Het is lastig om kinderen te leren u te zeggen, als alle volwassenen om hen heen zich laten tutoyeren. Familieleden (opa's, oma's, ooms en tantes) laten zich vaak door de kinderen uit de familie tutoyeren, omdat ze nu eenmaal dicht bij het kind staan. Dat is begrijpelijk. Maar de volwassenen-opafstand zouden niet onder uw duiven moeten schieten en valse familiariteit met uw kind kweken.

De gouden regel met u of jij zeggen is dat de oudere (degene met de meeste status) bepaalt of er wel of niet wordt getutoyeerd. Als volwassenen de voorkeur aan je geven, dan heeft hun wens voorrang boven uw wens (dat uw kind altijd u moet zeggen). Dat betekent niet dat u moet ophouden met uw kind dit te leren. Want er zijn nog steeds volwassenen die het helemaal niet op prijs stellen als een kind hen onuitgenodigd

tutoyeert. U moet uw kind dus leren dat zij u zegt, tenzij de volwassene het groene licht voor jij geeft.

Het 'u tenzij' is op zichzelf niet moeilijker aan te leren dan 'altijd u'. Dat kan een kind best begrijpen. Ga dus vooral door uw kind voor te houden dat ze u moet zeggen tegen volwassenen die ze voor het eerst tegenkomt.

Leraren van de basis- en de middelbare school laten zich vaak tutoyeren, omdat ze u te afstandelijk vinden klinken. Ze zien zichzelf liever als maatje of vertrouweling van de kinderen. Zo'n gelijkwaardige relatie is een hypocriete hersenschim. De leraar is uit hoofde van zijn functie bekleed met autoriteit en het is passend als de leerlingen dat erkennen in hun spraakgebruik. Leerlingen lijden echt niet onder u zeggen tegen de leraar – wel draagt een zekere formaliteit in de omgangsvormen bij tot een iets serieuzere werksfeer.

U IS DISCRIMINATIE!

Veel jongeren, onder wie ik (meisje van zestien), vinden u zeggen ouderwets. Wij voelen ons gediscrimineerd als wij bepaalde personen met u moeten aanspreken. Wij willen graag gelijk behandeld worden. Ik tutoyeer bijna iedereen om me heen. De meeste leraren, artsen en ouderen vinden dat goed. Mijn vrienden en ik willen dat vousvoyeren afgeschaft wordt, net als in Amerika en Engeland. Ik ben van mening dat iemand die een ander dwingt om u te zeggen (bijvoorbeeld een arts tegenover een verpleegkundige) wegens discriminatie aangeklaagd moet worden. Waar kunnen wij terecht om ons plan voor te leggen?

*J*e kunt de taal niet van hogerhand veranderen. Het woord u is springlevend. Van het begrippenpaar u en jij kun je niet ineens de helft afschaffen. Dat zou hetzelfde zijn als een verbod om het woord 'zwart' te gebruiken, omdat je toevallig meer van wit houdt. In het Engels zegt inderdaad iedereen 'you'. Maar nog steeds willen Engelsen en Amerikanen door onbekenden aangesproken worden met Mr of Mrs of Ms, en niet met hun voornaam. Beleefdheidsvormen zijn er om afstand uit te drukken. In alle talen. Dus

ook in het Nederlands. In het Frans gaan mensen onmiddellijk over op 'vous', als ze ruzie maken. Ook ouders tegen kinderen en andersom. Als anderen van jou en je tienervrienden niet het ongewenst intieme jij maar het standaard correcte u, en meneer of mevrouw willen horen, dan kun je dat nooit van z'n leven als discriminatie aanmerken. Geen schijn van kans dat je daar wat voor instantie dan ook warm voor krijgt. Iedereen heeft het recht om te worden aangesproken zoals hij of zij verkiest.

HOOGLERAREN AANSPREKEN

Aan de universiteit waar ik studeer, zitten vanzelfsprekend veel hoogleraren in diverse beslis- en onderwijsorganen. Nu is het op onze faculteit de gewoonte om tijdens de vergaderingen iedereen met de voornaam aan te spreken. Dit houdt dus in dat professor X Patrick genoemd moet worden en professor Y Jan. Ik weet dat het ongeleefd is om iemand op een andere manier aan te spreken dan hij zelf wil, maar is het omgekeerde niet even ongeleefd? Ik vind het als student vervelend om een hoogleraar aan te spreken alsof hij of zij een medestudent is. Ook docenten en wetenschappelijk medewerkers spreek ik trouwens liever aan met meneer of mevrouw X dan met hun voornaam.

Volgens mij willen zij met hun voornaam worden aangesproken om een amicale of joviale sfeer te creëren en 'dichter bij de studenten te staan', terwijl in elk geval voor mij het gebruik van een aanspreektitel niets te maken heeft met er wel of niet bij horen. Tegen iemand die ik professor noem, durf ik als lid van de faculteitsraad even direct en kritisch te zijn als tegen wie dan ook.

*J*n formele situaties, zoals een faculteitsraadsvergadering, verdient het aanbeveling als de raadsleden elkaar formeel bejegenen. Dus geen voornamen en niet tutoyeren. Misschien moet u een voorstel tot verbale zakelijk-

heid indienen, waarover kan worden gestemd. Voor de rest (in de wandelgangen, in de kantine en in het kleinschalige onderwijs zoals de werkgroep) bestaat op de universiteit een stevige, alweer meer dan veertig jaar oude traditie van in-

formele omgangsvormen. Docenten en studenten tutoyeren elkaar routinematig. Naarmate het wetenschappelijk personeel sterker vergrijst, iets wat nu aan de hand is, krijgen studenten meer moeite om docenten met hun voornaam aan te spreken. Het zou op zichzelf mooi zijn om de (wederzijdse) u-vorm weer in ere te herstellen in de omgang tussen studenten en wetenschappelijk personeel. Al was het maar om de mogelijkheid te scheppen van u naar jij over te stappen in daartoe uitnodigende omstandigheden. De verhouding tussen professor en student wordt toch altijd enigszins getint door persoonlijke elementen. Dat brengt

het geven van onderwijs met zich mee. Er zijn tal van situaties denkbaar (intensief samenwerken om de wetenschap vooruit te helpen is daar één van) waarin een hoogleraar op een gegeven moment tegen een student kan zeggen: 'Laten we elkaar tutoyeren. Wil je mij voortaan Ferdinand noemen?' In een omgeving waarin iedereen van hoog tot laag elkaar gedachteloos tutoyeert en bij de voornaam aanspreekt, bestaat niet het genoegen om een betekenisvolle overstap te maken van afstandelijk naar meer vertrouwd, van hiërarchisch naar meer gelijkwaardig, van formeel naar informeel.

OUDERS VAN VRIENDEN TUTOYEREN

Ouders van vrienden van mijn eigen leeftijd spreek ik (jongeman, 21 jaar) altijd met u aan. Vaak zeggen zij dan vrolijk: 'Zeg maar Anja, hoor', om mij daarna consequent te verbeteren als ik toch per ongeluk nog eens u en mevrouw zeg. Natuurlijk probeer ik wel te tutoyeren (als iemand dat op prijs stelt, omdat hij zich daardoor zo heerlijk jong voelt, ben ik de laatste om hem die lol te misgunnen), maar ik krijg vaak het gevoel dat vijftigplussers het idee hebben dat ze mij er een groot plezier mee doen als ze zich met Truus of Wim laten aanspreken. Eigenlijk wil ik dat helemaal niet. Het zijn mijn vrienden niet. Wat vindt u hiervan?

Mensen mogen zelf bepalen hoe zij zich laten aanspreken. Dat is het recht van de oudere. U hebt de indruk dat deze vijftigers op een geforceerde manier jong proberen te doen. Als zij voortdurend tegen elke onbekende achter een loket of balie: 'Zeg maar jij, hoor!' roepen, is dat inderdaad een beetje meelijwekkend. Maar u hebt het over tutoyeren in informele situaties, waarin betrokkenen elkaar kennen. En hierin verkeren de babyboomers bijna altijd op voornaambasis, ongeacht de leeftijd van degene die ze tegenover zich hebben.

Zo is deze generatie dat gewend. Wederzijds vovoyeren wordt toegepast tussen onbekenden en bij sociale afstand. Het eenzijdig tutoyeren (jij zeggen en u terugkrijgen) stuit babyboomers tegen de borst, omdat ze die hiërarchie niet vinden passen in hun informele huiskamer. Zie hun uitnodiging om hen te tutoyeren niet zozeer in het licht van zichzelf jong wanen, maar als een teken dat ze u aardig vinden. Het is trouwens heel makkelijk om te tutoyeren, terwijl u het (intiemere) voornaamgebruik vermijdt.